

05.10.23р. 15гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Світові мотиви підкорення людиною міста, її самоутвердження в ньому, інтерпретовані на національному матеріалі в романі «Місто» В. Підмогильного

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

- **Перегляньте.** Валер'ян Підмогильний "Місто" (частина1, розділ 1,2,3) <https://www.youtube.com/watch?v=vzNNJbSwMg0>

1. Аналіз роману «Місто»

Жанр: урбаністичний роман.

Історія написання. У романі «Місто» Валер'ян Підмогильний описав селянську українську молодь, яка на початку 1920-х років тисячами потягнулася в міста, щоб завоювати й зробити своїм українське місто, влити в нього свіжу селянську кров, зліквідувати антагонізм між українським містом і селом. Автор показав бажання молодих селян «вийти в люди», здобуваючи колись недосяжну науку.

Твір не був подібний до традиційної народницької прози XIX ст., бо автор орієнтувався на європейський роман XIX — початку XX ст., засвоївши традицію романістики Оноре де Бальзака, Гі де Мопассана, Анатолія Франса, Джека Лондона, а також вітчизняну — Агатангела Кримського, Володимира Винниченка.

Історія публікацій. Роман завершений письменником у 1927 р., опублікований уперше в Харкові в 1928 р. У 1929 р. Книгоспілка перевидала роман, а Б. Єлисаветський переклав його російською мовою — у 1930 р. роман виходить у серії «Творчество народов СССР». Після масових репресій інтелігенції 1930-х років, під які потрапив також і Валер'ян Підмогильний, роман «Місто», як й інші твори письменника, був заборонений до 1989 р.

Оцінка критики. Після публікації роман викликав значний інтерес у громадськості. Його обговорювали на читацьких конференціях, у пресі з'явилися рецензії літературознавців. Одні критики захоплювалися твором, у якому відбилася філософія життєствердження епохи, інші тлумачили роман у дусі соціологізму, називаючи книжку «антирадянською», бо в ній не показано «змички робітників і селян». Деякі критики вважали роман автобіографічним, головного героя ототожнювали з автором, проти чого Валер'ян Підмогильний у пресі застерігав читачів.

Роздуми стосовно розуму й почуттів письменник укладає в уста поетові Виговському. Дослідники творчості Валер'яна Підмогильного вважають, що прототипом цього образу був відомий поет і прозаїк, автор роману з екзистенціальними рисами «Недуга», друг Підмогильного Євген Плужник.

Особливості сюжетної лінії. Валер'ян Підмогильний епіграфом до свого роману «Місто» взяв такі слова з Талмуду: «Шість прикмет має людина: трьома подібна вона на тварину, а трьома на янгола: як тварина — людина їсть і п'є: як тварина — вона множитья і як тварина — викидає; як янгол — вона має розум, як янгол — ходить просто і як янгол — священною мовою розмовляє». Соломія Павличко з цього приводу зазначала: «Він (автор) зробив тіло головним героєм «Міста» й висунув ідею двоїстості людини, яка складається з ангельського і тваринного начал. Герої Підмогильного страждають від роздвоєності між душею (розумом, інтелектуальною сферою) і тілом, статевим потягом. Гармонія між цими двома сферами дається важко. По суті вона, на думку автора, неможлива».

Розповідь подана через історію душі Степана Радченка — енергійного сільського юнака, який приїздить до Києва, вступає до технічного закладу й сподівається повернутися з новими знаннями на село. Уперше Київ відкривається йому з Дніпра як край світу й пуп землі. Роман починається реченням: «Здавалось, далі пливати нема куди». Під Степановими ногами — ще жодного ґрунту, тільки хистка й непевна вода. Але не забуваймо: апостол Андрій також прийшов на київські гори цим шляхом. Завоювання потребує часу, який можемо виміряти в сторінках, рядках чи словах або підрахувати за тривалістю романної розповіді.

Степан оселяється в передмісті, де життя мало чим відрізняється від сільського. Йому сусідять хазяйські корови. Згодом він пересувається все ближче до центру, винаймає окреме помешкання, а в самому фіналі твору нарешті споглядає місто «згори» поглядом володаря: «Воно покірно лежало внизу хвилястими брилами скель, позначене вогняними крапками, і простягало йому з п'ятьми горбів гострі кам'яні пальці». Спочатку Київ був для Степана лише мрією, великою, але майже невизначеною. «Київ! Це те велике місто, куди він іде учитись і жити. Це те нове, що він мусить у нього ввійти, щоб осягнути свою здавна викохану мрію». Місто чуже й вороже. Степан намагається вирватися на Дніпро, але навіть, вода тут слизька й відразна.

Його тішить однак, кволість міських мешканців і його класна непричетність до них: «От вони, ці горожані. Все це — старий порошок, що треба стерти.

І він до нього покликаний». Проте... Саме тут місто йде в наступ: «Він озирнувся — і вперше побачив місто вночі. Він навіть спинився. Блискучі вогні, гуркіт і дзвінки трамваїв, що схрещувались тут і розбігались, хрипке виття автобусів, що легко котились громіздкими тушами, пронизливі викрики дрібних авто й гукання візників разом з глухим гомоном, людської хвилі... на цій широкій вулиці; він здивався з містом віч-на-віч». Одне слово імпресіонізм — із фрагментів речей, людей і звуків автор складає портрет міста, у міру освоєння Степана в Києві змінюється і його сприйняття.

Місто бачиться зсередини, хоча не перестає лякати, а далі — усе ясніше, чіткіше вимальовуються його риси. Пересування в пролетарі міста

супроводжується також перевдяганнями. На початку твору секретар лекторського бюро радить Радченкові змінити одяг: «Всі лиха українців в тім, що вони кепсько одягаються». Перед крамницею з модним і дорогим одягом Степана не полишає переконання, що варто йому лише змінити свій вигляд — і він зможе створити щось надзвичайне. Переселяючись до нового помешкання, Степан спалює своє старе вбрання й викидає на смітник чоботи. Протягом твору ми спостерігаємо, як Степан піднімається щаблями міського життя.

Саме в Києві юнака захоплює література, він починає писати, стає відомим письменником і залишає навчання. Він був певен, що вирушає «завойовувати» місто, що місту потрібна «свіжа кров села», яка змінить «його вигляд і істоту. А він — один із цієї зміни, якій за долею призначено перемогти». Але, вгрузаючи поступово в нове життя, стає його апологетом, і думки про повернення остаточно зникають.

В. Підмогильний не ставить собі за мету зробити документальний опис письменницького середовища, він показує народження Автора, його успіхи й невдачі, його мандри різними світами роману. Степан переходять через світ студентства, так і не закінчивши вищої освіти, зазирає до робітничого середовища друкарні. Солідний шматок часу довелося йому витратити на життя у світі міської богемі — театральної публіки, тих, хто вечорами виходить на прогулянки та блукає вулицями й вуличками міста, переважно тільки тому, що насправді не має власного затишного куточка. Письменник показує «засідателів» видавництва, гральних залів та дешевих підвальчиків. Нарешті, він заводить свого героя й читача в ще один світ — помешкання типової міської сім'ї, зразкових міщан Бориса Вікторовича (колишнього доброго знайомого) та Надії Семенівни (першого Степанового кохання).

Наприкінці роману Підмогильний «змушує» Степана Радченка ще раз обійти знайомі йому місця: щось залишилося незмінним, щось стало зовсім іншим, можливо, саме через Степанове втручання. Але, відбувши такі «оглядини», Степан остаточно переконується, що все це для нього чуже, далеке або й невідоме. Якщо він і любить своє минуле, то не за те, що воно було, а саме за те, що воно минуло. Таким залишається Степан Радченко — складним, суперечливим, неоднозначним. Але можемо бути впевнені в одному: ця людина напише книгу.

В. Підмогильний розповів про перше Степанове оповідання «Бритва», про піднесення й занепад творчості, про довгі й важкі пошуки тем і натхнення. Він показав, як народився Автор — і навіть отримав нове хрещення, обравши псевдонім. Той, хто був Степаном, став Стефаном. Письменник залишає свого героя тоді, коли той сідає писати твір власного життя.

Останнє речення роману закінчується там, де має розпочатися повість Степана Радченка: «Тоді, в тиші лампи над столом, писав свою повість про людей».

Характеристика образу. Образ Степана Радченка складний, суперечливий, далеко не однозначний. Письменник зобразив людину, в якій постійно борються добро із злом, які інколи заради особистого утвердження здатні піти навіть на злочин, не страждатиме він і від людських жертв, і разом — це неординарна особистість, не позбавлена вміння скептично, а то й іронічно, сприймати себе та навколишній світ. У творі автор не робить ніяких ідеологічних акцентів, не підносить і не виправдовує свого героя, не нав'язує читачеві своїх висновків, а

змушує його замислитися над людською природою, що є невід’ємною складовою її дійсності.

Роль жіночих образів, як один із аспектів характеристики головного героя. Надійка, яка мешкає в сараї (столярня) Гнідих, де за стінкою жили корови — це символ села. (Степан відчував себе чужим у місті. Навіть у книжках зосереджувалося все чуже, усі небезпеки. Поступово Степан розуміє, що місто треба здобути, а не ненавидіти. А він — це нова сила, що покликана із сіл змінити місто, він має стати на зміну гнилизні минулого, будувати майбутнє. Перекоаний, що має навчатись, щоб потім повернутися до села).

Домашнє завдання

□ *Дати відповіді на запитання:*

- Які проблеми міста й села порушує В. Підмогильний у романі «Місто»?
- Які особливості сюжетної лінії в романі?
- Чому роман «Місто» — психологічний твір?
- Простежте, як розвиваються стосунки головного героя з жінками. Які почуття переживає Степан до кожної з жінок?